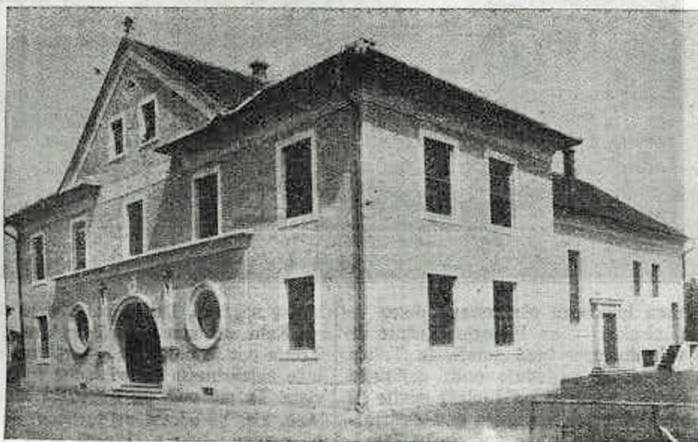

K otvoritvi Sokolskega doma v Murski Soboti

Kdo od teh, ki poznajo razmere v Prekmurju, ne bo zadostno pozdravil vest, da je Sokolski dom v Murski Soboti že to zimo odprl na široko vrata vsem onim, ki so deset let sanjali o njem in si komaj upali misliti, da postane kdaj resnica! Ponosna stav-

ba stoji sedaj v bodočem osrčju mesta in na nedeljo 1. junija bo slovesna otvoritev. Ističasno bo proslavil Sokol 10-letnico svojega obstoja in v posebno počastitev dneva priredi tu tudi mariborska župa svoj delni župni zlet.

Na predvečer bo Sokol priredil akademijo. Program bo pester: telovadne, pevske in (na to opozarjamo še posebej) koncertne točke novo osnovanega orkestra, ki je pod vodstvom Erneja Nadaja že v tem kratkem času postal naš največji ponos. Drugo jutro dopoldne se bodo vršile izbirne tekme za Beograd, nato obhod in ob 11. slavnostna otvoritev doma. (Stal je skupaj približno 650.000 Din, a je odplačano že vse, razen hipotekarnega dolga 200.000 Din.) Dom je v glavnem že z vsem potrebnim opremljen, urejeno je tudi že letno telovadišče; tako bo nudil dan otvoritve prav lepo sliko.

Popoldne bo ob pol 15. javni nastop v parku grofa Szaparyja. Nastopi poleg gostov vseh 40 članov-telovadcev, deca (46+42), naraščaj (25+43). Od nesoboških skupin bo predvsem zanimiv nastop vojaštva in pa gencev podoficiirske šole iz Maribora. Igrala bo ves čas vojaška godba iz Varaždina, dame pa se bodo v paviljonih potrudile, da tudi s hladno pijačo in prigrizki zadovoljijo drage goste.

Opozarjamo, da je dovoljena vsem udeležencem četrtinska vožnja. Dana je tako vsem lepa prilika, da organizirajo za ta dan izlete v Mursko Sobotu; ugodne zveze ima letos tudi gornje Prekmurje. Uverjenja dobe društva in posamezniki pri župi.

Tedenske slike: priloga Domovini, let. VI, št. 22 (29. maj 1930)

Klaudija Sedar Sokolski dom Murska Sobota

Telovadno in ljudsko prosvetno društvo Sokol je bilo ustanovljeno na občnem zboru 18. marca 1920 in ta datum tudi uradno velja za začetek organizirane telesne kulture v Murski Soboti, ki se je v valu sokolstva vključevala v vsa družbena in politična dogajanja na Slovenskem. Ustanovitelj in prvi starosta Sokola je postal Anton Koder (r. 1898, Zagorje ob Savi – u. 1936, Maribor), ob ustanovitvi pa je društvo štelo 60 članov, ki so bili predvsem iz vrst priseljenih uradnikov, odvetnikov, učiteljev, finančnih stražnikov in drugih meščanov. Spadalo je v Mursko sokolsko okrožje, katerega sedež je bil v Ljutomeru (tam je bilo sokolsko društvo

ustanovljeno leta 1903, v Gornji Radgoni leta 1919, v Lendavi leta 1921). Prvo slovensko društvo, imenovano Južni Sokol, pa je bilo ustanovljeno v Ljubljani, 1. oktobra 1863, medtem ko začetki telovadnega gibanja vodijo v Prago, kjer je bilo prvo sokolsko društvo ustanovljeno 16. februarja 1862.

Sokol Murska Sobota je imel od ustanovitve društva pa do izgradnje Sokolskega doma, torej med leti 1920 in 1929, svoje društvene prostore in društveno knjižnico v hotelu Dobray. Z letom 1921 je društvo pridobilo še dodatne prostore, za telovadbo v telovadnici meščanske šole (današnja OŠ II), oder za dramska uprizorjanja pa v kinodvorani Gustava Dittricha, kar je bila zelo pomembna pridobitev tako za društvo kot za mesto in prebivalce. Od športnih panog pa so gojili od atletike,

nogometa, tenisa, namiznega tenisa, plavanja, zimskih športov, kolesarstva, sabljanja, šaha do hazene in še drugih.

Hotel Dobray (danes Zvezda), ok. leta 1925. Arhiv PIŠK MS

Želja po gradnji Sokolskega doma v Murski Soboti je tlela že od samega začetka delovanja društva, predlog na pobudo dr. Franca Farkaša pa je bil sprejet na izrednem občnem zboru leta 1928. Odbor za gradnjo je vodil predstojnik okrajnega sodišča v Murski Soboti dr. Slavko Šumenjak, finančni načrt je izdelal starosta društva, notar dr. Anton Koder, načrte s predračuni je izdelal gradbeni tehnik Slavko Vidmar, gradbena dela pa prevzel Janez Mayer. Velika večina Sobočanov je poleg Sokolov združila moči, telesni napor in denarne prispevke za gradnjo doma, kajti pridobitev doma je bila tako za telovadbo kot za druge prireditve in predstave nadvse potrebna in dobrodošla. Da so jih Sobočani pri delu podprli, poroča v prispevku tudi Slovenski narod (18. sept. 1929), v katerem Sokoli naprošajo pomoči tudi od drugod in obljublajo, da bo vsak dar, vsak prispevek vpisan v knjigo »Graditelji Sokolskega doma v Murski Soboti.« Kot je zapisano, »s to stavbo dobi naša občina to, kar nujno rabi: prostore, kjer se bodo mogle dostojno vršiti vse prireditve, kulturne, humanitarne, družabne. Sokolski dom bo poleg tega stavba, ki bo v

okras Soboti že po svoji zunanosti. /.../ bo dom tudi ognjišče, ki bo služil narodovi duševni in narodovi kulturi.« Gradnjo je podprla tudi Prekmurska posojilnica, katere soustanovitelj je bil notar in starosta društva dr. Anton Koder.

Tik pred odprtjem Sokolskega doma na tedanji Benkovi ulici (sedaj Mladinska) v Murski Soboti je bil ta v Mariborskem večerniku »Jutra« (26. sept. 1929) tako le opisan: »Soboški sokolski dom je lepa zgradba, ki je v ponos ne le Murski Soboti, ampak vsemu Prekmurju. Stavba je velika, saj je zazidanega prostora 520 kvadratnih metrov. Telovadnica, ki bo služila tudi za gledališke predstave in koncerte, je 20 m dolga in 12 m široka, brez odra, ki je posebej še 7,5 m globok in 12 m širok, ki bo lahko služil tudi za malo telovadnico v zimskih mesecih, a številčno manjše oddelke. Poleg teh dveh prostorov je v prvem nadstropju še mala dvorana, ki ima v steni velike line, ki se lahko odprejo posebno pri večjih prireditvah in služi dvorana kot balkon. Pod odrom sta dve veliki oblačilnici za telovadce in telovadke, pri gledaliških predstavah pa za igralce. V sprednjem traktu, vsa stavba je zgrajena v obliki velikega T, se nahaja v pritličju poleg velikega vestibula še čitalnica, soba za posojilnico in garderoba za občinstvo. V prvem nadstropju je še odborova soba in kuhinja za prireditve, poleg že poprej omenjene male dvorane. V podstrešju je stanovanje za hišnika. Iz telovadnice se pride takoj na veliko letno telovadišče, ki je 65 m dolgo in 35 m široko, ki se je že v pretečeni pomladi zasadilo z drevjem in posejalo s travo.«

Dom je svojemu namenu na predvečer državnega praznika, 30. novembra 1929, predal starosta Sokola, dr. Anton Koder, v svečanem programu pa je bila izvedena telovadna akademija. Le nekaj dni zatem, 5. decembra 1929, je izšel Zakon o ustanovitvi Sokola Kraljevine Jugoslavije s ciljem, da nova organizacija telesno in moralno vzgaja državljane k »Jugoslovanskemu narodne-

mu edinstvu.« Novi Sokol je zelo oživel po Prekmurju, tako so bila v soboškem okraju tri društva (v Murski Soboti, Rogaševcih in Šalovcih) ter sedemnajst čet, v lendavskem pa dve društvi (v Lendavi in Beltincih) in dve četi. Društvo Sokol je v Lendavi dobilo svoj dom leta 1932, na območju današnjega Pomurja je prvega dobil Ljutomer leta 1927, v Gornji Radgoni pa ni bil zgrajen. Po predaji Sokolskega doma v Murski Soboti, 30. novembra 1929, je bila slovesna otvoritev 1. junija 1930, ko je Sokol hkrati proslavil tudi 10. obletnico svojega obstoja.

Poleg telesnega in kulturnega dogajanja je bilo v Sokolskem domu v Murski Soboti v naslednjih letih obilo zabave, družabnih in plesnih prireditev, pustovanj, miklavževanj in silvestrovanj. Sokolska organizacija je v času druge svetovne vojne prenehala z delovanjem, leta 1945 je bilo ustanovljeno Fizkulturno društvo Murska Sobota, ki se je leta 1949 preimenovalo v Telovadno društvo. Z aktom iz leta 1951, ko je bil v Ljubljani ustanovljen »Partizan Jugoslavije« - Zveza za telesno kulturo, so Telovadna društva prenehala oziroma so se preimenovala v društva za splošno telesno vzgojo Partizan. To telesnovzgojno društvo Partizan (TVD Partizan) se je po osamosvojitvi države preimenovalo v Društvo za športno rekreacijo Murska Sobota, ki svoje poslanstvo še danes uspešno uresničuje in nadgrajuje.

Literatura:

Sokolstvo: Sokolski dom v Murski Soboti. *Mariborski večernik »Jutra«*, letn. III (X.), št. 270 (26. nov. 1929), str. 3.

Sokol: Prošnja naših Prekmurcev, *Slovenski narod*, letn. LXII, št. 213 (18. sept. 1929), str. 2.

Šticl, Herman. *Zgodovina Telovadnega društva Sokol Murska Sobota: (ob 80. letnici)*. Murska Sobota: Športna zveza: Društvo za športno rekreacijo, 2000.

K otvoritvi Sokolskega doma v Murski Soboti. *Tedenske slike: priloga Domovini*, let. VI, št. 22 (29. maj 1930), str. 1.

Klaudija Sedar

Dober Pajdás Kalendárium (1899-1922)

V 19. stoletju so na območju nekdanje Slovenske krajine (Slovenske okrogline, današnje Prekmurje in Porabje) začeli izhajati trije periodični tiski, ki predstavljajo tudi začetek prekmurske periodike nasploh:

- Prijátel: znanost razserjüvájôcse mészecsne novine. Budapest, 1875-1879 (urednik Imre Agustič);
- Muraszombat és Vidéke = Murska Sobota in okolica. Muraszombat = Murska Sobota: 1884-1919 in 1941-1945 (več urednikov);
- Dober Pajdás Kalendárium po sztárom szlovenszkom jeziki. Szent-Gotthárd, 1899-1922 (urednika Jožef Pustai in Ferenc Celec).

Prvo mesto med periodičnimi tiski v prekmurskem jeziku gre časopisu Prijátel, ki je med leti 1875-1879 izhajal v Budimpešti. Na območju današnjega Prekmurja gre to mesto dvojezičnemu madžarsko-prekmurskemu tedniku Muraszombat és Vidéke = Murska Sobota in okolica, ki je kot dvojezičen (madžarsko-prekmurski) izhajal le prvih pet let, naprej pa samo v madžarščini, na območju današnjega Porabja pa koledarju Dober Pajdás Kalendárium, ki je izhajal v Monoštru med leti 1899-1922. Po prenehanju slednjega, ki naj bi propagiral madžarizacijo, sta Franc Talanyi in Jožef Kološa v Murski Soboti leta 1922 izdala Naš slovenski koledar in ta je bil tudi kot uvod v izdajanje koledarja Dober Pajdás Kalendárium v Murski Soboti, katerega lastnik, izdajatelj in urednik je bil Franc Talanyi. Ta koledar je izhajal med leti 1923-1943 v različnih krajih, odvisno od selitve urednika, ki je bil hkrati tudi avtor večine prispevkov. Kot navaja Just (*Med verzuško in pesmijo*, str.